

Коллективне управління авторськими правами як бізнес-модель самоідентифікації

Назар ПОЛИВКА,
старший юрист практики ІТ
і медіа права АО «Юскутум»

У Конституції США 4,4 тис. слів, це втричі менше, ніж у Конституції України. Попри це, у Конституції США знайшло місце для пояснення, що право інтелектуальної власності як концепція існує виключно задля розвитку прогресу в науці та мистецтві.

Батьки-засновники порахували, що культурного та наукового прогресу можливо досягнути шляхом надання авторам і винахідникам виключних прав на їхні твори й винаходи на певний час. У Конституції США важливе кожне слово й кожна кома, тому варто розставити наголоси. Отже, саме авторів і науковців необхідно заохочувати, їх треба заохочувати лише протягом певного часу, а також їх потрібно заохочувати виключно для того, щоб досягати прогресу в мистецтві та науці.

Прагматичний американський підхід до інтелектуальної власності полягає у простій ідеї: творчість необхідно заохочувати не тільки можливістю самореалізації, але й банальною можливістю гідно жити завдяки цій творчості, присвятивши їй усього себе.

В українському законодавстві можливість жити завдяки творчості реалізована більше як жарг. Певно, саме тому що можливість неможливо описати влучніше, ніж це зробив пан Жванецький: «Если уволиться и сесть писать, то жить на что, а если работать и писать, то жить когда?».

Кожному, хто це читає відомо, що українське законодавство гарантує автору триаду майнових прав: право самостійно заспівати свою пісню в переході на Льва Толстого, право дозволити iTunes продавати свої треки та право забронювати Netflix «крутити» його кліп.

Вам має бути також відомо і те, що реалізація цих прав на практиці – організаційно й емоційно непростий процес. Він передбачає, що автор сам повинен відслідковувати всі факти використання його твору та здійснювати юридичні дії з метою отримання прибутку від використання його об'єктів.

Це добре вписується у концепцію Рудольфа фон Іеринга про те, що право нікому не гарантується просто так, а за нього потрібно боротись. Однак, якщо автор буде самостійно реалізовувати свої права, то часу на творчість може не лишитись.

Хтось мав узяти на себе непросте завдання – звільнити автора від усього, що відволікає його від творчості. Так, у «харчовому ланцюжку» колись з'явилися організації колективного управління (далі – ОКУ).

Згідно з Законом України «Про авторське право та суміжні права»,

ОКУ – це некомерційна організація, яка надає правласникам послуги зі збирання та розподілу винагороди, що належить їм за використання чи відтворення відповідних об'єктів авторського права або суміжних прав.

Історично так сталося, що сфера публічного сповіщення фонограм та аудіовізуальних творів – це магічний театр на три дії. Його магія полягає у тому, що в результаті розіграної п'єси зібрана винагорода просто зникає. Тепер слідкуємо за руками...

Дія перша – збір

Відповідно до Закону про авторське право, ОКУ наділені повноваженнями збирати, розподіляти та виплачувати зібрану винагороду за використання об'єктів авторського права й суміжних прав суб'єктам авторського права та суміжних прав, правами яких вони

управляють, а також іншим суб'єктам прав. Текст статті Закону тут процитовано повністю саме для того, аби відчуті магію. На цьому етапі весь фокус вмістився у п'ять слів: «а також іншим суб'єктам прав».

На практиці це означає, що ОКУ збирають винагороду не тільки для правласників, з якими у них є договір про управління правами, а й за все інше, до чого дотягнуться руки.

Дія друга – розподіл

За логікою речей, розподіл зібраної винагороди повинен відбуватись між правласниками пропорційно кількості фактів публічного сповіщення того чи іншого аудіовізуального об'єкту. Цю інформацію повинні надавати особи, які здійснюють сповіщення. Якщо мова йде про радіостанцію чи телеканал, то тут є технічна

можливість об'єктивно відслідкувати прослідкувати, скільки об'єкт був сповіщений у ефірі. Якщо ж мова йде про заклади громадського харчування, то, як правило, вони особливо не переймаються долею авторів, особливо, правласників. І як результат – відповідні звіти часто заповнюють від їхнього імені самі представники ОКУ, вписуючи туди найбільш близьких їм по духу правласників.

Дія третя – виплата

Як я зазначив вище, ОКУ мають право збирати винагороду як за себе, так і «за того хлопця». Але є маленький нюанс: повідомляти правласників про суми зібраної винагороди вони не зобов'язані. Тому на практиці, для того щоб отримати хоч якісь кошти за свої твори, авторам чи правласникам потрібно в кожній ОКУ поцікавитись, чи не винні, випадково, вони їм гроші. А ОКУ не поспішають розкривати авторам цю інформацію.

Здавалося б, навіщо ОКУ тримати у себе чужі гроші? Але дивол, як завжди, – в деталях: згідно з Законом, ОКУ мають право резервувати на своєму рахунку суми незапитаної винагороди максимум на 3 роки. Після 3-х років від дня надходження відповідних грошей, суми незапитаної винагороди можуть бути використані для чергових виплат суб'єктам авторського права й суміжних прав або ж спрямовані на інші цілі, передбачені їхніми статутами. Як ви вже напевно здогадалися, ці гроші просто зникли. Завіса.

Варіанти?

Взагалі, проблема зрозуміла, тому постає закономірне питання – так що ж робити? Існує думка, що основна проблема неефективності чинної системи в тому, що у нас забагато ОКУ, більшість з яких дублюють функції одна одної та діють непрозоро. Тому варто нормативно обмежити таку кількість до 1-2, що дозволить більш ефективно контролювати їхню діяльність. Я вважаю, що законодавче скорочення кількості ОКУ – це сумнівна тактика. Спроби експериментувати з нормативним обмеженням кількості ОКУ вже були. Так, свого часу, Міністерство освіти та науки ініціювало запровадження «інституту» уповноважених ОКУ, всупереч закону про авторське право. Закінчився цей експеримент банальним переділом ринку між «ручними» ОКУ та рішенням Вищого адміністративного суду про скасування одіозного наказу Міністерства. Цивілізована конкуренція між декількома ОКУ – це нормальна світова практика. Наприклад, у США на ринку збору роялті конкурують декілька великих гравців,

найбільші з яких – це некомерційні організації ASCAP та SESAC, а також комерційна BMI.

Велика кількість ОКУ – це симптом, а лікувати потрібно не симптоми, а причину хвороби. На мою думку, одна з ключових причин у тому, що українським ОКУ дозволено збирати винагороду незалежно від того, чи уповноважена вона на це правласником. Якщо законодавчо закріпити, що винагорода збирається виключно в інтересах правласників, з якими попередньо укладено відповідний договір, то на ринку залишаться тільки ті гравці, які володітимуть найширшими легальними каталогами. А зважаючи на те, що правласники, особливо великі – це ресурс достатньо обмежений, то в «сухому залишку» на українському ринку повинні залишитися буквально декілька добросовісних гравців.

Інша принципова проблема – це проблема розподілу зібраної винагороди. А якщо конкретно, то питання об'єктивного визначення кількості сповіщення кожного об'єкта. Як виявилось, система письмових звітів неефективна, насамперед, через неефективність людського фактору. Я бачу сенс в тому, щоб розробити спеціальне програмне забезпечення, що дозволить автоматизувати звітування суб'єктів, які використовують у своїй діяльності об'єкти інтелектуальної власності перед ОКУ, та законодавчо закріпити обов'язок цих суб'єктів інтегрувати таке програмне забезпечення у свою господарську діяльність. До того ж подібні технології вже давно існують на ринку, наприклад, Shazam – безкоштовний мобільний додаток, який дозволяє ідентифікувати музичні твори в режимі реального часу.

Нічого особистого – просто бізнес

Як бачимо, для фундаментального реформування ринку колективного управління авторськими та суміжними правами насправді потрібно не так вже й багато, трішки політичної волі та ефективне програмне забезпечення. Важливо також зрозуміти, що культура є необхідним інструментом самоідентифікації будь-якої нації. І давно вже час відійти від «совкового високопарного» визначення цього терміну, а сприймати культуру як абсолютно прагматичну категорію, що втілюється через продуктування якісного і, не в останню чергу, масового культурного продукту. Нам як молодій державі дуже потрібен розвинений ринок власної сучасної літератури, музики та кіно. Єдине, що для цього наразі бракує, – прозорих та чесних правил і мінімального втручання держави.

Дисциплінарні провадження припинено

На засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, що відбулося 1.12.2015 р., вирішувалось питання про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

Після проведення перевірки Комісія встановила наявність дисциплінарного проступку у діях 11 суддів, однак у зв'язку з закінченням строків з дня вчинення ними порушення, припинила дисциплінарні справи стосовно:

- Ключника Андрія Степановича – судді Святошинського районного суду міста Києва;

- Скользньої Наталії Георгіївни – судді Жовтневого районного суду міста Запоріжжя;

- Мартинишин Марії Олексіївни – судді Франківського районного суду міста Львова;

- Кириченко Наталії Олексіївни – судді Дарницького районного суду міста Києва;

- Антонюк Марини Станіславівни, Лінника Олега Петровича, Радчикової Олени Петрівни – суддів Шевченківського районного суду міста Києва;

- Чулініна Дмитра Георгійовича – судді Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська;

- Деметрадзе Тамаза Рєзавовича – судді Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області;

- Ковтуненка Віталія Володимировича – судді Луцького міськрайонного суду Волинської області;

- Багрової Анжеліки Геннадіївни – судді Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області.

Нагадаємо, що згідно з Законом України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції 2010 р., дисциплінарне стягнення до судді застосовується не пізніше року з дня вчинення проступку. Комісія не працювала з 11.04.2014 р., а новий склад почав

роботу 9.12.2014 р.. Тобто 8 місяців Комісія не розглядала дисциплінарних справ.

За відсутності у діях судді Деснянського районного суду міста Києва Котовича Олександра Леонардовича ознак дисциплінарного проступку, Комісія вирішила припинити дисциплінарну справу.

Також припинено дисциплінарну справу і стосовно судді Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська Бібіка Миколи Миколайовича у зв'язку з його звільненням.

Комісія застосувала дисциплінарне стягнення у вигляді догани до судді Голосівського районного суду міста Києва Сальникової Наталії Миколаївни.

Відкладено розгляд питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності стосовно:

- Самоїлової Валентини Василівни – судді Харківського окружного адміністративного суду;

- Журавської Олени Василівни – судді Деснянського районного суду міста Києва;

- Підпалого Вячеслава Валерійовича – судді Печерського районного суду міста Києва;

- Бурбелі Юрія Сергійовича – судді Києво-Святошинського районного суду Київської області;

- Покатілова Олексія Борисовича, Янчук Ніни Петрівни – суддів Корольовського районного суду міста Житомира;

- Городецької Людмили Миколаївни – судді Галицького районного суду міста Львова;

- Роїка Дмитра Ярославовича – судді Малинівського районного суду міста Одеси.

Відкладено до 17.12.2015 р. розгляд питання стосовно судді Дарницького районного суду міста Києва Набудович Ірини Олександрівни.

Мін'юст ініціює ліквідацію Господарського кодексу

Господарський кодекс повинен бути ліквідованим, оскільки не має конкретного предмета регулювання, – впевнений заступник міністра юстиції Сергій Петухов. «Ні в одній країні світу немає документа, який би відповідав нашому Господарському кодексу. Такий кодекс не може бути збережений як документ, тому що немає окремого конкретного предмета регулювання. Положення Господарського кодексу суперечать, а іноді навіть дублюють положення Цивільного кодексу», – сказав чиновник під час конференції.

При цьому Сергій Петухов зазначає, що найближчим часом Міністерство юстиції ініціює ліквідацію Господар-

ського кодексу. Для цього відомство створить концепцію реформування приватних прав і презентує громадськості для обговорення.

Варто відзначити, що багато з присутніх на прес-конференції професорів та докторів юридичних наук висловили невдоволення від ідеї ліквідації Господарського кодексу. Юридична спільнота обурюється, оскільки обговорення цього питання у професійному середовищі не відбувалося. Науковці вважають, що такі дії Мін'юсту спричинять колапс в економіці. Фахівці нагадують, що це вже 5-а спроба ліквідувати Господарський кодекс, і кожного разу не було проведено аналіз наслідків такої ліквідації.